

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

FACULTAT DEL MÀSTER UNIVERSITARI EN PROFESSOR/A

D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

TREBALL EN L'ESPECIALITAT DEL GRAU DE LLENGUA

CATALANA

TÍTOL: Una Marina Baixa de llegenda

Presentat per: Maria José Alemany, Juan Salvador Cester, Paula Martí i Isabel Sellés

Professor: Alexandre Bataller Català

Curs: 2022-2023

València, 2023

ÍNDEX

ÍNDEX	2
I. INTRODUCCIÓ	3
1.1. MARC CONTEXTUAL	3
1.2. JUSTIFICACIÓ	4
II. MARC METODOLÒGIC	5
2.1. OBJECTIUS GENERALS I ESPECÍFICS	5
2.2. CRITERIS D' AVALUACIÓ	7
2.3. COMPETÈNCIES CLAU	7
2.4. PRESENTACIÓ DE LES RONDALLES	8
2.4.1. Presentació de la vessant valenciana: Enric Valor	8
III. VIATGE A LA MARINA BAIXA	10
3.1. DESCRIPCIÓ DE LA RUTA	11
3.2. RESUM DE LES RONDALLES DE LA RUTA	16
3.3. GUIA DIDÀCTICA DE LA RUTA	18
IV. CONCLUSIONS	22
V. BIBLIOGRAFIA	23
VI. ANNEXOS	24

I. INTRODUCCIÓ

Les seqüències didàctiques amb una ruta literària presenten un caràcter divertit que serveix per a atraure els estudiants a una activitat on es fomenta la lectura. A més, apropen l'alumnat al patrimoni literari del País Valencià, coneixent així històries que marquen la identitat de la zona.

La nostra proposta didàctica s'encamina a partir del gènere rondallístic, aconseguint que els alumnes traguen de l'oblit històries que coneguen tant ells com els seus familiars, ja que una de les característiques principals d'aquest gènere és que les rondalles són de transmissió generacional i oral. Amb açò, es pretén poder obtenir el producte final: la creació d'una rondalla. Amb tot, els estudiants en descobriran de noves, podent fer una posada en comú dins de les aules, perquè cada company en redactarà una diferent.

Aquest gènere no ha passat mai desapercebut i, és per això que, s'ofereix una activitat dedicada a aquest i aprofitarem la zona de la Marina Baixa per a portar-la a terme. Per tant, el fet d'haver preparat aquesta ruta és perquè contemplem que aquest gènere fomenta la creativitat, l'originalitat i la capacitat comunicativa de l'alumnat.

1.1. MARC CONTEXTUAL

L'activitat està prevista perquè es desenvolupe a l'IES Marina Baixa que està situat a la Vila Joiosa (la Marina Baixa), província d'Alacant. Es tracta d'un centre d'ensenyament ordinari públic i aconfessional de règim diürn inaugurat el setembre de 2009, en el qual s'imparteixen ensenyaments d'ESO, Batxillerat i Formació Professional Bàsica.

La proposta de desenvolupament de l'activitat se centra en aquest institut, perquè recull estudiants dels pobles adjacents: estudiants de Finestrat dels col·legis CEIP Puig Campana i CEIP Balcó de Finestrat; estudiants de Sella, Orxeta i Relleu del CRA. Sella-Orxeta-Relleu (Col·legi Rural); i encara més, alumnat de l'Ermita, del col·legi CEIP l'Ermita. Aquest centre recull alumnat de diversos municipis, tal com acabem d'esmentar, i per aquest motiu ha estat seleccionat, ja que tractarem la rondallística de la Marina Baixa, on s'inclouen aquests pobles.

És interessant la realització d'aquesta activitat en el primer curs de l'ESO perquè l'alumnat és de procedència diversa, de distints punts i municipis de la comarca i d'aquesta manera, amb aquesta activitat, intentarem cohesionar l'alumnat perquè cadascun dels alumnes tinga una història diferent de la resta dels companys.

Desenvoluparem la ruta literària al mes de setembre, concretament els dies 26, 27 i 28. El motiu de la tria d'aquestes dates és perquè a la Vila Joiosa el 29 (dijous) és Sant Miquel,

normalment fan pont (dijous i divendres) i, per tant, els dies previs solen fer activitats relacionades amb el patrimoni: els Moros i Cristians o les tapetes de l'Ermita de Sant Antoni, que és una pedania del municipi. En conseqüència, l'activitat més profitosa seria establir les rondalles com una activitat de literatura de tradició oral en aquests dies i així aprofitar els primers dies del curs per crear vincles entre l'alumnat mitjançant activitats com aquestes.

A més a més, considerem que és un bon moment perquè l'alumnat conega i s'integre dins de l'imaginari col·lectiu dels seus pobles. Farem l'activitat en un total de tres dies perquè d'aquesta manera, cada dia l'aprofitem la visita a un dels tres llocs: el primer dia visitarem la Vila Joiosa; el segon, anirem a Finestrat, i finalment, a Benidorm.

Els textos que emprarem seran llegendes i rondalles de la Marina Baixa, extretes de *Llegendes del sud* de Joan Borja, i del web Canpop. Les rondalles que farem servir són: en primer lloc, relacionades amb la Vila Joiosa, la llegenda de *L'olivera grossa* i de *La roca encantada*. En segon lloc, lligades amb el poble de Finestrat, ens centrarem en *La llegenda del Puig Campana* i el conte de *Don Joan de la Panarra*. I per últim, les llegendes associades a Benidorm, parlarem, d'una banda, de la llegenda d'*El dofi i l'esparrallonet* i, d'altra banda, recordarem als alumnes la llegenda del *Puig Campana* que té relació amb l'illa de Benidorm.

1.2. JUSTIFICACIÓ

La ruta literària que es treballarà se centra en les rondalles. Aquesta, està enfocada al primer cicle de l'ESO, concretament, a l'alumnat de primer de l'institut IES Marina Baixa de la Vila Joiosa. Cal destacar que, aquest centre abraça alumnes de distintes poblacions dels voltants. És per això que, es pretén aconseguir una àmplia diversitat d'històries. I, a més, tractar la narrativa tradicional de caràcter oral.

Amb tot, l'estudi de les rondalles de la zona, esdevé una activitat atraient per als estudiants, ja que són històries que coneixen i els resulten familiars. Considerem que, a través d'aquestes narracions orals breus els alumnes tenen l'oportunitat d'assolir una visió més profunda de la importància que abracen les rondalles; així com la rellevància que té tindre consciència cultural del nostre territori. Seguint amb l'objectiu de la ruta, és de gran interès l'estudi del gènere rondallístic valencià, tenint com a resultat apropar a l'alumnat a la geografia que comprén el nostre voltant.

II. MARC METODOLÒGIC

La nostra proposta didàctica parteix de l'explicació del docent sobre el món del folklore i les rondalles. D'aquesta manera, l'alumnat investigarà i descobrirà aspectes innovadors que podran posar en comú a l'aula, pel fet que, cada alumne s'haurà fixat en matisos diferents.

Les rondalles de la Marina Baixa son poc conegudes per part dels estudiants del centre de secundària l'IES Marina Baixa (la Vila Joiosa) i per aquest motiu es treballaran els valors que ofereixen les rondalles. Considerem que les rondalles poden ajudar a fomentar la imaginació, l'observació i la reflexió, així com l'esperit crític dels estudiants.

2.1. OBJECTIUS GENERALS I ESPECÍFICS

Mitjançant aquesta ruta literària volem convertir l'alumnat en lectors competents i crítics mitjançant l'educació literària i la lectura de rondalles d'Enric Valor. És necessari treballar aquests textos per donar a conèixer la riquesa lèxica i la cultura de la Marina Baixa. Tot seguit, presentem els objectius proposats en la següent taula:

Àrea principal: Valencià: Llengua i Literatura	Sessions: 8
Objectius didàctics: al final de la seqüència didàctica, l'alumnat ha de ser més competent per a:	Competències bàsiques:
1. Conèixer l'entorn rondallístic i llegendari de la Marina Baixa.	[CPSAA] [CC] [CCEC]
2. Comprendre els textos literaris i relacionar-los amb les convencions del gènere.	[CCL] [CPSAA] [CCEC]
3. Fomentar la cooperació entre l'alumnat provinent de diferents centres educatius.	[CCL] [CPSAA] [CC]
4. Descobrir les característiques principals del gènere rondallístic.	[CPSAA] [CCEC]

5. Utilitzar el joc com a recurs educatiu per a potenciar l'educació literària, mitjançant el foment de gaudir per l'aprenentatge i la motivació dels estudiants.	[CPSAA] [CCEC]
6. Introduir les TIC i la gamificació com a mitjans per a aprendre educació literària.	[CCL] [CPSAA] [CCEC]
7. Emprar la llengua per a adquirir nous coneixements, així com per a buscar, seleccionar i processar informació de manera eficaç en l'activitat escolar i per a redactar textos propis de l'àmbit acadèmic.	[CCL] [CPSAA] [CCEC]
8. Aplicar, amb una certa autonomia, els coneixements sobre la llengua i les normes de l'ús lingüístic per a comprendre textos orals i escrits i per a escriure i parlar amb adequació, coherència, cohesió i correcció.	[CCL] [CPSAA] [CCEC]
9. Interpretar i usar la lectura i l'escriptura com a fonts de plaer, d'enriquiment personal i del coneixement del món, i consolidar hàbits lectors per mitjà de textos adequats a l'edat.	[CPSAA] [CCEC]
10. Afavorir la creativitat de l'alumnat mitjançant el treball de creació literària.	[CPSAA] [CCEC]

[CPSAA]: Competència personal, social i d'aprendre a aprendre.

[CC]: Competència ciutadana.

[CCEC]: Competència en consciència i expressions culturals.

[CCL]: Competència en comunicació lingüística.

2.2. CRITERIS D'AVUACIÓ

Criteris	Assolit	Mitjanament assolit	Poc assolit	No assolit
Puntuació	2	1,5	0,9	0
Domini del tema rondallístic i participació en la ruta literària	L'alumnat que ha assolit els continguts de les rondalles i ha realitzat amb èxit les activitats proposades a la graella	L'alumnat que ha fet correctament les activitats, però té dubtes dels continguts i els objectius de la ruta	L'alumnat que ha participat poc durant la ruta literària i no els ha quedat molt clar el projecte final	L'alumnat que no ha volgut ser partícip de la ruta o ha portat un mal comportament i tampoc ha fet cap tasca
Domini de les tècniques de l'expressió oral	S'expressa perfectament i adequadament	S'expressa correctament i adequada, però fa algunes errades	S'expressa amb errades lèxiques, fonètiques, morfosintàctiques, i poc adequat	No s'expressa adequadament i correctament
Innovació, disseny, creativitat i originalitat del treball de creació literària	L'organització del contingut i el disseny són bons. Resulta una proposta molt original, creativa i innovadora	El projecte és innovador. El disseny i l'organització de continguts és millorable. Té certa originalitat i creativitat en alguns elements	No és molt innovador. Li falta algun contingut important. No resulta molt original ni creatiu	Gens innovador. No està ben dissenyat i és confús. Proposta molt convencional
Domini de l'expressió escrita	Domina el tema de forma clara i precisa	Domina el tema, però no amb precisió	No domina prou el tema	Presenta mancances molt notables
Utilització de les eines TIC durant la ruta literària	Fan un bon ús de les eines TIC per a dur a terme algunes de les activitats de realització	Integra les TIC, però no les aprofita amb molt d'èxit dins de les seues possibilitats	Ha utilitzat poc les TIC, o no de forma correcta en les activitats del projecte	No utilitza les eines TIC

2.3. COMPETÈNCIES CLAU

Les competències clau són aquelles que es pretén que tinguen assolides els estudiants en el moment que acaben l'ESO. Cal destacar que, aquestes tenen un lligam amb les específiques, ja que el fet de treballar unes comporta l'adquisició de les altres.

Les competències bàsiques treballades en aquesta ruta literària són la CPSAA i la CCEC, majoritàriament.

En primer lloc, la competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA) és rellevant perquè els alumnes seran els encarregats d'adquirir el seu aprenentatge, ja que aquesta ruta literària els permet tindre el relleu en moltes activitats, donant peu així a què reflexionen sobre els seus coneixements i sàpiguen desenvolupar els coneixements que aquesta comporta.

En segon lloc, la competència en consciència i expressions culturals (CCEC) serà treballada per la diversitat temàtica que comporta el gènere rondallístic de les distintes poblacions: Benidorm, Finestrat i la Vila Joiosa.

A més, també es tractaran les següents:

- La Competència Ciutadana (CC) comprén el treball en equip i, en aquesta ruta, les activitats són majoritàriament grupals. Per tant, es fomenta el treball col·lectiu.

- La Competència en Comunicació Lingüística (CCL), ja que aquesta comporta tant l'enteniment de discursos com de textos. A més, s'emmarca dins de la diversitat lingüística i cultural que comporten tant les rondalles, com la diversitat territorial on es troben.

2.4. PRESENTACIÓ DE LES RONDALLES

La rondalla és un tipus de narració anònima encara que hi podem trobar alguns fragments en prosa, que conta uns fets imaginaris. Es transmet de generació en generació oralment. Es poden considerar universals perquè en trobem a totes les cultures, és a dir, els seus trets essencials es retroben amb poques variacions a totes les cultures, però a la vegada s'adapten a les característiques de la comunitat que les conta. Quant a la seua funcionalitat, funcionen en la societat perquè apel·len a sentiments profunds, per això perviuen. Transmeten normes de conducta o valors de caràcter universal com l'honestetat.

És una sort pel lector modern poder gaudir de la lectura de les rondalles amb una veu antiga que conta, amb les seues modulacions, els jocs de les tonalitats i els silencis. Una veu que sorgeix de la profunda fosca del temps. Una veu que comença dient: Això era i no era... i, en sentir-la, trasllada el públic a un espai meravellós, a un paisatge màgic on compareixen de sobte personatges i històries desconegudes.

2.4.1. Presentació de la vessant valenciana: Enric Valor

Enric Valor (Castalla, 22 d'agost de 1911 - València, 13 de gener de 2000) és considerat un dels narradors i gramàtics més importants del territori catalanoparlant, no només per la seua

tasca literària sinó, a més a més, pel seu compromís amb la llengua valenciana. Així mateix, fou un dels principals promotors de l'estandardització i normativització del valencià.

El seu vessant d'arrel oral ha estat dins la seua obra literària un dels apartats més ben acollit i celebrat pel públic. L'autor de Castalla va comptar amb editors com Casp i Adlert en la primera sèrie de *Rondalles valencianes*, presentada en tres volums (1950, 1951 i 1958). Finalment, l'edició completa i definitiva que conclou amb trenta-sis rondalles es publicà en dos primers volums (1975 i 1976) que conformen l'*Obra literària completa*.

Tal com afirma Oriols (2011: 104), Valor amplia substancialment els tipus de rondalles del corpus rondallístic anterior d'ell. És a dir, es tracta de «versions de rondalles noves, no recollides per folkloristes valencians que el van precedir». Malgrat això, el primer impuls va estar influenciat per alguns autors amb qui mantenia una important amistat, com Manuel Sanchis Guarner el qual va ser el responsable d'iniciar Enric en el món de la rondalla.

III. VIATGE A LA MARINA BAIXA

Dimarts, 26 de setembre de 2023

8.00 h – Entrada a l'IES Marina Baixa.

8.30 h – Eixida de l'IES i començament de la ruta literària.

9.30 h – Arribada a l'Olivera Grossa: descans i esmorzar.

10.00 h – Lectura de la llegenda i primer convidat de la localitat.

11.00 h – Ruta literària fins a la Roca Encantada.

11.30 h – Activitats de la gimcana amb els QR i lectura de la rondalla.

12.00 h – Tornada a l'institut.

13.00 h – Arribada a l'IES Marina Baixa.

13.30 h – Descans i tasca d'anotacions sobre les activitats i el que han vist durant el trajecte.

14.00 h – Eixida de l'institut cap a casa, descans i dinar.

Dimecres, 27 de setembre de 2023

8.00 h – Entrada a l'IES Marina Baixa.

9.00 h – Eixida cap a Finestrat en autobús.

9.30 h – Arribada a Finestrat.

10.00 h – Esmorzar a la Font del Molí.

10.30 h – Ens situarem en una ubicació on veurem perfectament el Puig Campana i a continuació, llegirem la primera llegenda. Una vegada entesa, farem una tertúlia mentre modelarem amb ceràmica la serra.

11.30 h – Baixarem al poble caminant i ens dirigirem a la plaça del poble.

12.00 h – Per grups hauran d'anar preguntant als veïns del poble sobre el conte de Joan de la Panarra i amb el mòbil de la professora hauran de gravar el més rellevant amb la finalitat de redactar ells el conte.

13.00 h – Tornada a l'IES Marina Baixa.

13.30 h – Veuran el vídeo de Joan de la Panarra a YouTube per acabar de conformar la història.

14.00 h – Arribada a l'IES Marina Baixa, eixida de l'institut cap a casa, descans i dinar.

Dijous, 28 de setembre de 2023

8.00 h – Entrada a l'IES Marina Baixa.
9.00 h – Eixida cap a Benidorm en autobús.
9.30 h – Arribada al passeig marítim de Benidorm i anirem fins al Mirador del Mediterrani per a veure l'illa de Benidorm.
10.00 h – Excursió amb vaixell fins a l'illa. En aquest lloc, esmorzarem, acabarem de contar l'última llegenda i a continuació, llegirem la llegenda del Dofí i l'Esparrallonet.
13.00 h– Tornada al passeig marítim de Benidorm.
13.30 h – Tornada a l'IES Marina Baixa on es finalitzarà la ruta literària.
14.00 h – Eixida de l'institut cap a casa, descans i dinar.

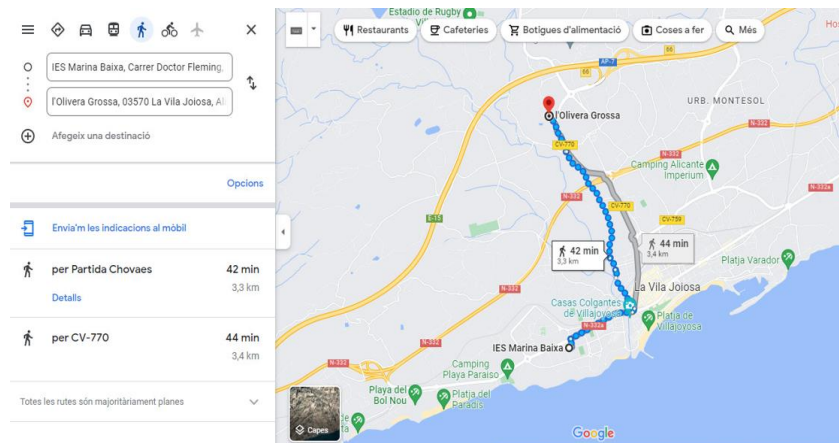
3.1. DESCRIPCIÓ DE LA RUTA

-Dia 1: la Vila Joiosa (dimarts, 26 de setembre de 2023)

En arribar a l'IES Marina Baixa i passar llista, l'alumnat de primer de l'ESO eixirà de classe junt amb el professorat. Caldrà anar ben equipats, ja que el viatge pel poble es realitzarà a peu, és a dir, els alumnes hauran de portar sabates esportives, gorra, roba còmoda, motxilla amb aigua i un entrepà per a esmorzar.

Quin és l'objectiu d'arribar a *L'olivera grossa* i a *La roca encantà*? La gent del poble assegura que aquestes dues localitzacions, a banda d'abraçar dues llegendes molt conegudes a la localitat formen part del conegut Camí del peix. Aquest camí s'utilitzava fa dos mil cinc-cents anys per a pujar el peix fresc a les valls interiors. Fins a l'any 1892, abaixaven teles i paper de fumar d'Alcoi per a embarcar-les a la Vila Joiosa cap a les colònies. També era pel camí de Santiago i al costat d'aquest camí està el barri de l'Ermita de Sant Antoni.

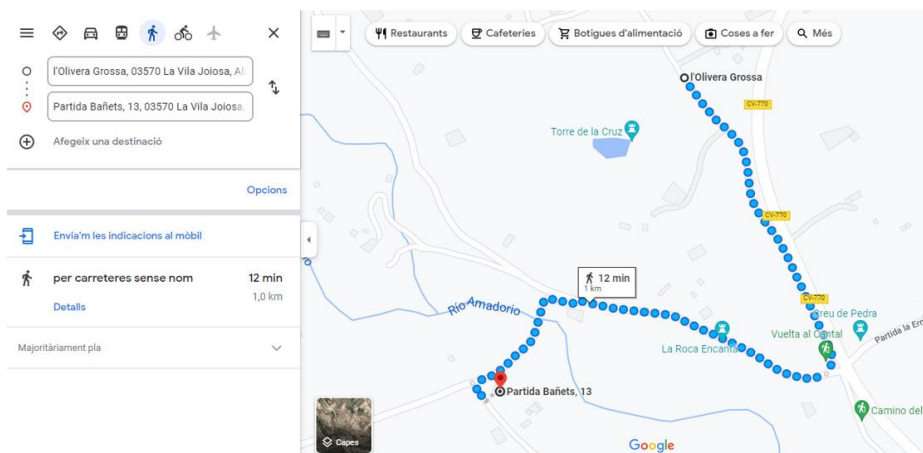
L'eixida s'efectuarà a les 08:30 h des de l'IES Marina Baixa fins a l'Olivera Grossa, que serà la primera parada de la ruta. Aquest trajecte consta de 42 minuts a peu i un total de 3,3 km; hem considerat adient fer aquest trajecte a peu, ja que no és un temps excessiu caminant, la qual cosa permet a l'alumnat fer una ruta plaent i gaudir del paisatge. No obstant això, si en qualsevol moment algun alumne necessita parar per qualsevol motiu, efectuarà una parada.

Trajecte des de l'IES Marina Baixa fins a l'Olivera Grossa (Google Maps)

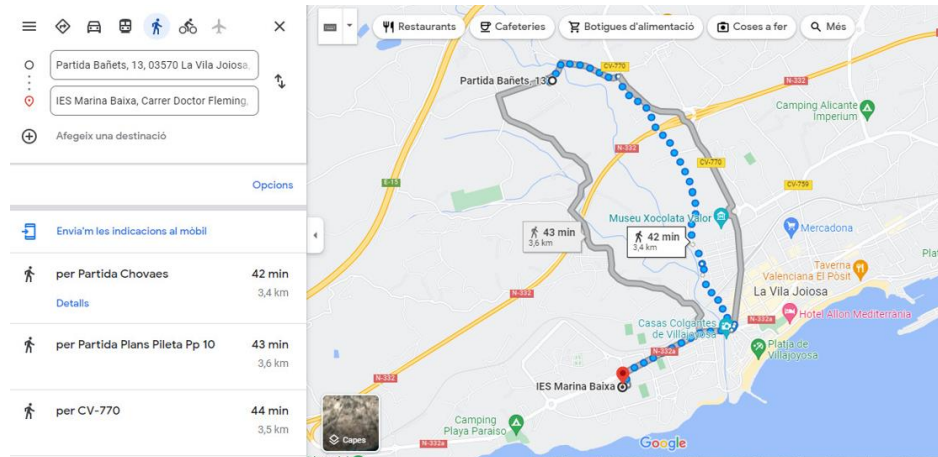
Calculem que arribarem a l'Olivera Grossa al voltant de les 09:30 h, comptant els 42 minuts de trajecte més algun imprevist o parada que haja pogut sorgir. Una vegada arribats a la primera destinació, l'alumnat i el professorat descansarà i aprofitarà per a esmorzar. Una vegada esmorzats, llegirem la llegenda prèviament i seguidament, vindrà una persona gran de la localitat perquè ens la conte amb les seues paraules, i en cas que fora possible, que ens conte alguna anècdota.

Cap a les 11 h, eixirem cap a la Roca Encantada. Farem 3 grups i durant aquest trajecte de 12 minuts es realitzarà una gimcana on els grups tractaran de trobar uns fragments amb les diferents parts de la següent llegenda. Hauran d'anar ordenant-los perquè la llegenda tinga sentit. Una vegada arribem al destí, la professora comprovarà amb el seu mòbil un codi QR on es reproduirà un àudio de la rondalla contada i els alumnes hauran de comprovar entre tots si l'han ordenat correctament. Una vegada formada la rondalla, es procedirà a fer-ne la lectura.

Trajecte des de l'olivera grossa fins a la roca encantada (Google Maps)

Una vegada hàgem acabat les dues visites al voltant de les 12.00 h, tornarem cap a l'institut, amb el trajecte novament, d'una hora. Una vegada arribats a l'institut podran descansar i apuntar tot el que han fet durant el trajecte, perquè en acabar la ruta literària hauran de fer una valoració final.

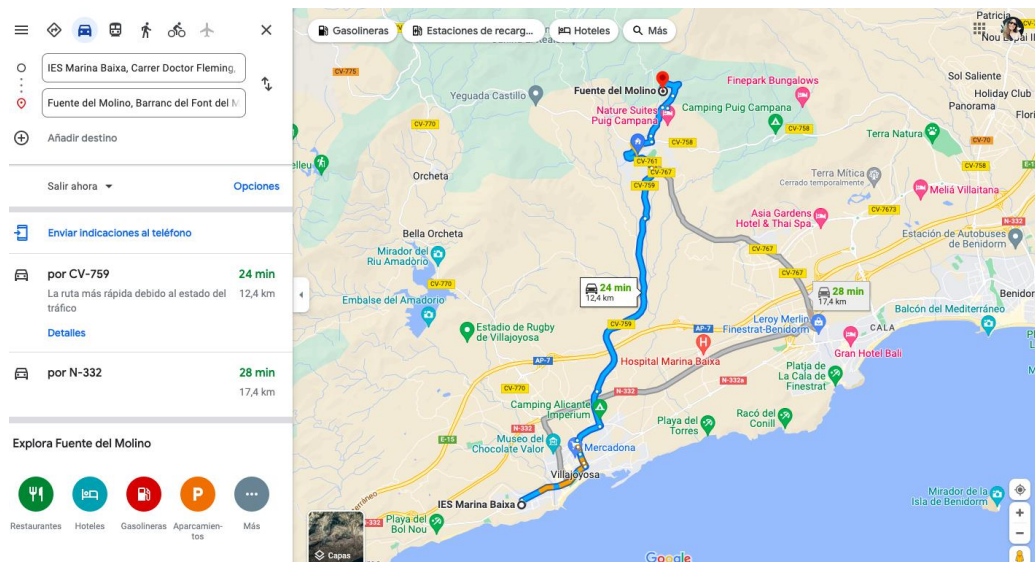

Trajecte des de la roca encantada fins a l'IES Marina Baixa (Google Maps)

-Dia 2: Finestrat (dimecres, 27 de setembre de 2023)

En arribar a l'IES Marina Baixa i passar llista, l'alumnat de primer de l'ESO eixirà de classe junt amb el professorat. Caldrà anar ben equipats i per això, els alumnes hauran de portar sabates esportives, gorra, roba còmoda, motxilla amb aigua i un entrepà per a esmorzar.

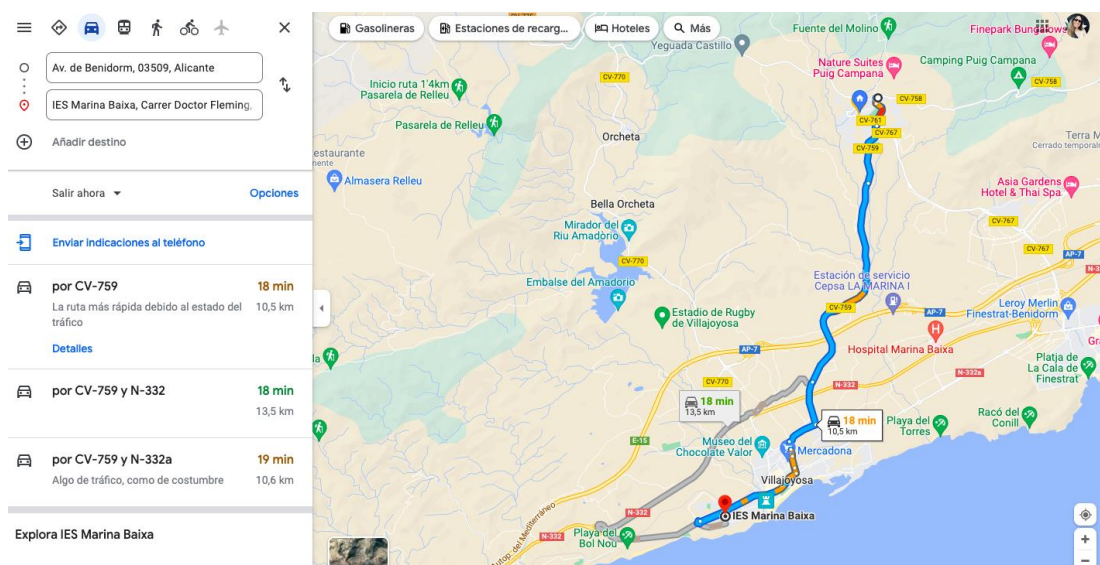
A les 9:00 h eixirem amb autobús cap a Finestrat. Arribarem al voltant de les 9:30 h a la Font del Molí, una àrea recreativa on aprofitarem per a esmorzar abans de començar l'activitat. Després de menjar alguna cosa, farem una activitat lúdica a l'aire lliure aprofitant les vistes que tenim des d'aquesta zona. En aquesta activitat, convidarem a un veí del poble perquè ens conte la llegenda més coneguda del Puig Campana. A continuació, farem una xicoteta tertúlia amb els alumnes per parlar al voltant d'aquesta si la coneixien d'altra manera (Jaume I, Roldan), si s'ho creuen o no, etc. En aquesta activitat, treballarem de forma interdisciplinària amb el departament d'arts plàstiques i visuals, i així, a partir de la llegenda i les vistes que tenim en aquest espai, modelaran en ceràmica la serra i aprofitant el material que eliminen del forat, faran l'illa de Benidorm.

Trajete des de l'IES Marina Baixa fins la Font del Molí de Finestrat (Google Maps)

En acabar l'activitat, cap a les 11:30 h, baixarem caminant al poble i farem dos grups on els alumnes estaran supervisats per les dues professores que els acompanyen (la professora de valencià i la professora d'arts plàstiques i visuals). Els grups hauran d'anar preguntant per als veïns del poble sobre el conte de Joan de la Panarra. Amb el mòbil de la professora que els acompanya, hauran de gravar el més rellevant amb la finalitat de redactar ells el conte.

Una vegada acabada l'activitat, aprofitarem per a fer-ne una volta pels voltants i cap a les 13:00 h, eixirem de tornada cap a l'IES Marina Baixa. Arribarem cap a les 13:00 h i aprofitarem eixe temps restant fins a l'hora d'eixida per projectar el vídeo de YouTube i d'aquesta manera acaben de conformar la història.

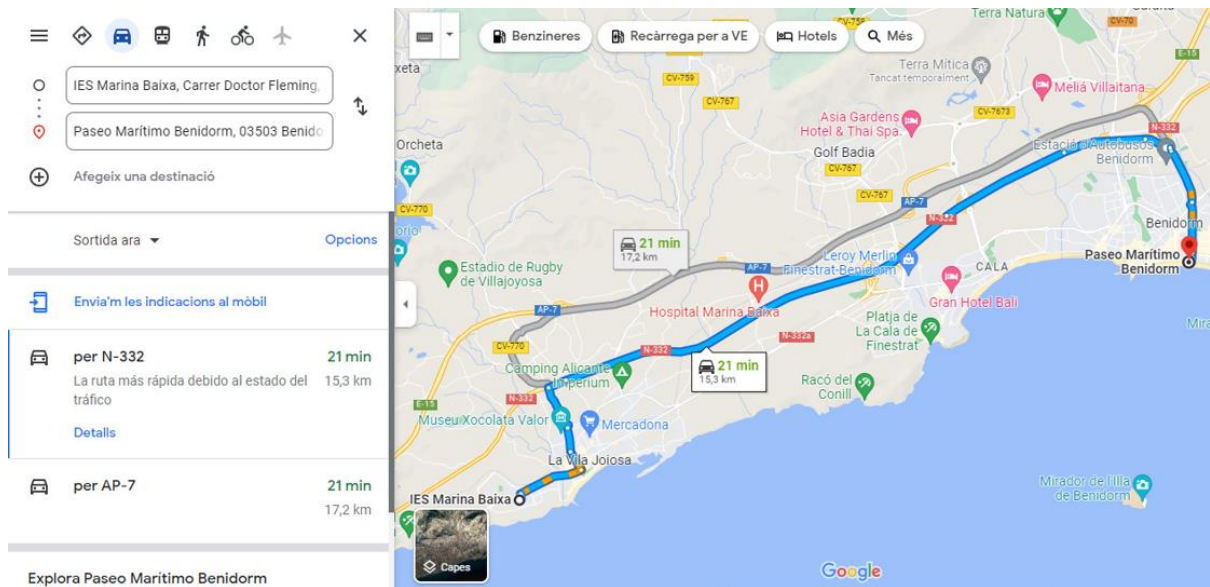

Trajete des del centre del poble fins a l'IES Marina Baixa (Google Maps)

-Dia 3: Benidorm (dijous, 28 de setembre de 2023)

En arribar a l'IES Marina Baixa i passar llista, l'alumnat de primer de l'ESO eixirà de classe junt amb el professorat. Caldrà anar ben equipats amb sabates esportives, roba còmoda, gorra, motxilla amb aigua i un entrepà per a esmorzar.

Cap a les 09:00 h eixirem amb autobús fins a Benidorm, amb un trajecte de 15,3 km o de 17,2 km, depenent de la ruta que prenga l'autobús. La parada serà el passeig marítim de Benidorm, des d'on anirem fins al Mirador del Mediterrani per a veure l'illa de Benidorm i repassar la llegenda que hem vist el dia anterior: el Puig Campana i l'illa de Benidorm.

Trajecte des de l'IES Marina Baixa fins al passeig marítim de Benidorm (Google Maps)

Aprofitarem també perquè l'alumnat puge a uns vaixells que arriben fins a la illa. L'excursió comença a les 10:00 h i durarà aproximadament tres hores. Una vegada arribem a l'illa, esmorzarem i reflexionarem sobre la llegenda del dia anterior relacionada amb el Puig Campana perquè ara ens trobem amb aquest trosset de terra que el gegant va llençar al mar. A continuació, llegirem la llegenda del Dofí i l'Esparrallonet.

baix de l'olivera i perquè ningú s'adonà dels anells, els deixaren dins de la soca. La gent conta que l'arbre s'alimentava de l'amor i va créixer tant com l'amor que es tenien els dos.

La roca encantada

La roca encantada té com a protagonista una muller molt bella que vestia sempre de negre i passejava per la roca encantà mentre venia cintes acolorides. Quan fosquejava esperava el seu xicot, que lluitava en guerra, asseguda en la roca. Un dia aquesta desaparegué i no van tornar a tindre notícies d'aquesta. Des d'aquest moment, conta la llegenda que quan hi ha lluna plena la dona ix amb les cintes de colors per una esquerdada de la roca i va dibuixant un camí amb elles fins que arriba a la creu de pedra.

A més, es creu que la persona que reculla una de les cintes serà premiat amb un amor vertader de per vida.

El gegant del Puig Campana i l'Illa de Benidorm

Conta la llegenda que en el Puig Campana, en Finestrat, vivia un gegant que li deien Roldan i aquest vivia allí en la seua enamorada. Aquesta, va agafar una malaltia i l'única cura era que li donara el sol. Aleshores Roldan per fer que li pogueren arribar els rajos de sol a ella, va pegar una patada i va tirar un tros de Puig Campana. I, a més, la llegenda conta que l'Illa de Benidorm és el tros que va tirar.

Don Joan de la Panarra

Don Joan de la Panarra conta la història d'un home de Finestrat, fill d'una família benestant de forners. Als seus sis anys sa mare li va demanar ajuda perquè portara una panera de pans a casa del vicari. Ell va refusar dient:

-No, no! No vull portar la panarra! La panarra no! La panarra no!

Els compradors feren burla i el poble li tragué el nom de 'Joanet de la Panarra'.

Per la seua conducta i estil de vida no va posar fàcil la vida dels seus pares que moriren enmig de la pesta, deixant el forn en mans d'ell. Aquest va decidir vendre-ho per a tindre els diners de la venda.

Però, conta la llegenda que celebrant el dia de la Mare de Déu a la Font de l'Alcàsser li van caure un muntó de mosques damunt del berenar i les va matar a totes a l'hora d'una palmada fent-los partícips de la seua victòria a un grup de xiquets. I, perquè, tots se n'assabentaren els va manar contar-ho al poble amb la cançó:

*"Don Joan de la Panarra,
fill de Finestrat*

*n'ha mort cent d'un colp
i res no li ha passat''*

Ells van estendre la cançó i, van passar de mosques a falcons, i per últim, lladres. Don Joan va comprar-se un cavall per aventurar-se. Es va dedicar a ajudar als qui més ho necessitaven. I, així, van aparèixer casos el del Grandot del Mas, que en realitat no era un grandot sinó un *nano* deforme, el del Rei Periolant i la serp del Castell d'Alcalà, aventures com la del cavall salvatge, els lladres de la Safor, etc.

Se li va encarregar l'amor de la princesa Retolina, però aquesta es va oposar i, per això, l'obsequiaren amb un saquet d'or.

Don Joan volgué tornar a Finestrat per a comprar la fleca que havia venut anys enrere, ja que pretenia deixar de ser cavaller de l'aventura i buscar la tranquil·litat com a forner.

El dofi i l'esparrallonet

Aquesta rondalla conta la picardia de l'esparrall vers la del dofi. I, és que un dia el dofi li va proposar a l'esparrall fer una carrera des de la platja on estaven fins a l'Illa de Benidorm. De primeres, a l'esparrall se li va fer gran, però va acceptar. Com que l'esparrall sabia que l'altre tenia més capacitat i rapidesa per arribar-hi, li va pujar a la cua i en el moment que el dofi es va girar per comprovar on estava el seu company, aquest li va traure distància. I, quan el dofi se n'adonà, l'esparrall ja estava en l'illa.

3.3. GUIA DIDÀCTICA DE LA RUTA

Activitats	Organització	Recursos	Temps	Objectius
AP 1: Coneixements previs de l'alumnat abans de la ruta literària	Grup	Text i recursos per a escriure	Sessió 1: 30 min	1, 4, 10
AP 2: Què són les rondalles?	Grup	Text i recursos per a escriure	Sessió 1: 25 min	1, 2, 4, 7
AP 3: Lectura de les rondalles de la ruta literària	Grup	Text i recursos per a la lectura	Sessió 2: 55 min	1, 2, 4, 9
AP 4: Vídeo de <i>Joan de la Panarra</i> per explicar la rondalla digitalitzada	Grup	Text i suport informàtic	Sessió 3: 30 min	1, 2, 4, 6, 9, 10

AR 5: Gimcana, codis QR a la Vila Joiosa i Benidorm	Grup	Text, recursos de la lectura i suport informàtic	Sessió 4: (el que dura la ruta)	1, 2, 3, 5, 6, 9, 10
AR 6: Anècdota d'un adult convidat que dona el seu punt de vista i noves aportacions sobre la rondalla de cada punt de la ruta literària	Grup	Recursos propis de l'exposició oral	Sessió 5: (el que dura la ruta)	1, 2, 4, 7, 9
AA 7: Resum de la ruta literària i valoració personal de l'eixida	Individual	Recursos per a escriure tradicionals i digitals	Sessió 6: 55 min	7, 8, 9, 10
AA 8: Treball de creació literària	Individual	Recursos per a escriure tradicionals i digitals	Sessió 7: 55 min	6, 7, 8, 9, 10
AA 9: Recopilació de les històries en un llibre d'aula	Individual	Recursos per a escriure tradicionals i digitals	Sessió 8: 55 min	6, 7, 8, 9, 10

Abans d'eixir

• Activitat preparatòria 1 (AP1)

Preguntar als alumnes sobre els coneixements previs que puguin tindre abans de fer la ruta i les activitats. A tall d'exemple concretarem unes preguntes: coneixeu l'olivera grossa?; coneixeu el Puig Campana?; a més, penseu que els turistes que venen a Benidorm coneixen la llegenda de l'Illa?

Aquesta activitat ens serveix per a posar en context l'alumnat: de què en parlarem, què farem, què coneixen i què no coneixen. Tractarem de fer una explicació dels tres pobles i amb l'ajut de l'alumnat, ens farem una idea d'allò que farem en la ruta literària.

• Activitat preparatòria 2 (AP2)

Tractarem d'explicar què són les rondalles i les llegendes, a banda, l'alumnat haurà de fer recerca. Entre l'alumnat i el professorat, treballarem de manera cooperativa per a resoldre tots els dubtes i preparar-nos per a fer la ruta literària. Com a exemple, podríem fer aquestes preguntes: què són les rondalles?; t'han contat contes quan eres menut?; t'han contat algun conte de la zona?

Aquesta activitat es divideix en preguntes de coneixements previs i de recerca per tal d'introduir l'alumnat en les rondalles i en les llegendes, a més, tractarem el gran recopilador d'històries del País Valencià: Enric Valor. Els alumnes hauran de fer un treball de recerca: hauran de buscar informació sobre el significat de les rondalles, hauran de buscar rondalles i hauran de buscar informació sobre Enric Valor. A diferència de la primera activitat, aquesta se centra més en les rondalles i en Enric Valor, l'altra, per tant, només són els coneixements que l'alumnat pot tindre de la zona a tractar: la Marina Baixa.

● **Activitat preparatòria 3 (AP3)**

Aquesta activitat consisteix a fer la lectura en classe de les rondalles que treballarem posteriorment en la ruta literària. En primera instància, llegirem en veu alta els textos relacionats amb la Vila Joiosa: *L'Olivera grossa* i *La roca encantada*. Després, llegirem *La llegenda del gegant del Puig Campana* i *l'Illa de Benidorm* i la rondalla de *Don Joan de la Panarra* únicament l'esmentarem, ja que en la següent activitat en parlarem. Finalment, llegirem les llegendes de Benidorm: l'origen de l'Illa, relacionada amb *La llegenda del gegant del Puig Campana* de Finestrat. Acabarem amb *La llegenda del dofi i l'esparrallonet* a Benidorm.

● **Activitat preparatòria 4 (AP4)**

Veurem el vídeo de *Joan de la Panarra* a YouTube, una adaptació de la rondalla d'Enric Valor realitzada per À Punt. Després de la visualització de la rondalla, l'alumnat haurà de fer dues tasques: en primer lloc, haurà de localitzar en una taula de mots encreuats el vocabulari que hi apareix al vídeo: verdanc, esparpallament, estaquirot, Finestrat, entre d'altres. A continuació, l'alumnat haurà d'explicar les frases fetes que també apareixen al vídeo: «got i ganivet», «arrufar el melic», «camisa d'onze vares».

Durant l'eixida

● **Activitat de realització 5 (AR5)**

Aquesta activitat consisteix a fer una gimcana amb codis QR per la Vila Joiosa, Finestrat i Benidorm els quals els dirigeixen a les parts de les rondalles perquè els alumnes puguin reconstruir-les. Una vegada l'alumnat ha recollit tots els fragments, ha d'ordenar-los per poder construir la rondalla, després, entre tot l'alumnat s'ha d'arribar a un consens i esbrinar quina forma és la correcta.

● **Activitat de realització 6 (AR6)**

Aquesta activitat consisteix a portar a una persona gran en l'espai destinat de la ruta literària perquè explique als alumnes la història de la rondalla de la localitat. Durant l'activitat s'hauran de llegir les rondalles treballades en l'espai conjuntament amb el convidat; d'aquesta manera, hi ha la intenció de transmetre sentiment i arrelament cap als pobles i relacionar la

lectura amb l'entorn. A més, per tal d'aprofundir la interacció amb l'alumnat de l'IES Marina Baixa, l'adult convidat dona el seu punt de vista i noves aportacions.

Aquesta activitat es desenvolupa en els tres llocs en què es portarà a terme la ruta, ja que en els tres llocs llegirem rondalles i llegendes. A la Vila Joiosa llegirem *L'olivera grossa* i *La roca encantada*; a Finestrat: *El gegant del Puig Campana* i *l'Illa de Benidorm* i *Don Joan de la Panarra*; i finalment, a Benidorm, *El dofi* i *l'esparrallonet* i una part de *Del gegant del Puig Campana* i *l'Illa de Benidorm*.

Després, en tornar

- **Activitat d'avaluació 7 (AA7)**

Aquesta activitat consisteix a fer un resum de la ruta literària, afegint una valoració personal del que els ha semblat l'eixida. L'alumnat haurà de fer un resum de la ruta, una síntesi dels tres dies i una valoració de totes les activitats fetes, d'allò que li haja semblat més interessant, què destacaria, què haguera llevat, quina importància ha tingut la ruta literària i què li ha agradat més i què li ha agradat menys.

- **Activitat d'avaluació 8 (AA8)**

Es tracta d'un treball de creació literària, en què cada alumne explique o si no es pot, que s'imagine una història relacionada amb els seus orígens. Com a projecte més important, l'alumnat haurà de crear una història relacionada amb els seus orígens; alguna història relacionada amb els seus pobles de naixement; els seus malnoms o els de la família; tradicions o tot allò que considere adient. Considerem que aquesta activitat fomenta la creació i les preguntes que puguen fer a la família per assabentar-se de tot el que necessiten per a crear la història. El fet que la temàtica estiga relacionada amb els orígens és pel motiu pel qual fem la ruta: els pobles de l'alumnat, i d'aquesta manera, no es quedarà gens allunyat el treball que han de realitzar de la ruta literària que prèviament han fet.

- **Activitat d'avaluació 9 (AA9)**

Recopilació de les històries en un llibret. El professor en repartirà un a cada alumne. Finalment, entre l'alumnat i el professorat implicat, crearem un llibre d'aula. D'una banda, els alumnes hauran de maquetar els textos i hauran d'incloure algunes fotografies, i, d'altra banda, el professorat compilarà tota aquesta informació per a crear el llibre, el qual serà imprés i repartit entre tot l'alumnat que hi haja participat.

IV. CONCLUSIONS

A tall de conclusió, considerem que aquesta ruta literària es pot implementar a l'aula per la diversitat de temes que s'hi tracten, així com les rondalles i la història i cultura de la Marina Baixa. Amb aquesta ruta literària, fins i tot, excursió literària, tractem de fer una aproximació a la cultura folklòrica dels pobles als alumnes, com també, estudiem i tractem el gènere rondallístic conjuntament amb els convidats adults que podrien llegir les llegendes en cada punt de la ruta.

A més, conèixer i analitzar les rondalles de la Marina Baixa i de l'autor Enric Valor ens proporciona una perspectiva més ampla de la importància del gènere rondallístic, ja que podem observar les influències culturals d'aquesta comarca. De la mateixa manera, intentem aprofundir en la temàtica i el tractament de la comarca, amb la intenció de familiaritzar l'alumnat en la geografia i la cultura del seu poble i dels voltants. Finalment, hem pogut comprovar el pes literari que tenen les ciutats de la Vila Joiosa, Finestrat i Benidorm gràcies als reculls de les llegendes, com a referent de la tradició oral i folklòrica que gaudeixen els territoris catalanoparlants.

Aquesta ruta literària fomenta la cooperació, d'una banda, perquè l'alumnat prové de diferents centres educatius i, d'altra banda, perquè visitem tres pobles de la mateixa comarca, però amb diferències culturals i rondallístiques. A més a més, també hi ha una sèrie de convidats que són habitants i nascuts en els pobles en què es du a terme la ruta literària i interpel·len amb l'alumnat de primer de l'ESO, aquestes manifestacions culturals, poden ajudar l'alumnat a integrar-se amb el patrimoni i les activitats.

També, fem ús de la gamificació com a recurs educatiu per a potenciar l'educació literària, ja que l'alumnat pot gaudir de l'aprenentatge i és una bona manera de motivar-los. A més a més, treballem i fem rutes pròpiament, perquè per exemple, en la primera eixida recorrem el poble de Finestrat a peu.

Finalment, amb aquesta proposta també afavorim la creativitat de l'alumnat, perquè han de fer un treball de creació literària on s'avaluarà tot el que han après després de recórrer tots els llocs visitats, les lectures de les rondalles, i també ens informaran dels seus orígens reals o ficticis.

Amb tot, considerem que aquesta proposta de ruta literària és fonamental per a treballar l'imaginari, la tradició, la cultura, les llegendes i les rondalles de la Marina Baixa. De la mateixa manera, la considerem adient per al primer curs de l'ESO, perquè l'alumnat s'integre i s'arrela als seus orígens.

V. BIBLIOGRAFIA

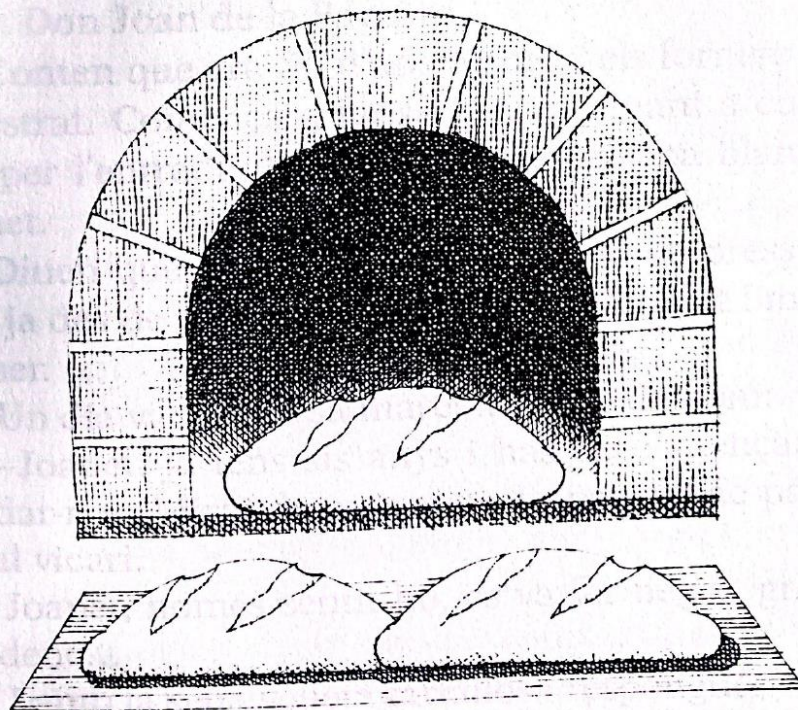
- Borja, Joan (2005). *Llegendes del sud*. Edicions del Bullent.
- Canpop (2014). *Don Joan de la Panarra*. Finestrat: Universitat d'Alacant, recuperat el dia 4 de gener de 2023. <http://rondalles.canpop.org/fitxa.php?id=2208>.
- Canpop (2020). *El dofi i l'esparrallonet*. Benidorm: Universitat d'Alacant, recuperat el dia 4 de gener de 2023. <http://rondalles.canpop.org/fitxa.php?id=3844>.
- Canpop (2019). *La llegenda del gegant del Puig Campana*. Finestrat: Universitat d'Alacant, recuperat el dia 4 de gener de 2023. <http://rondalles.canpop.org/fitxa.php?id=3582>.
- Canpop (2018). *La llegenda de la roca encantà*. La Vila Joiosa: Universitat d'Alacant, recuperat el dia 4 de gener de 2023. <http://rondalles.canpop.org/fitxa.php?id=3368>.
- Canpop (2014). *L'olivera grossa*. La Vila Joiosa: Universitat d'Alacant, recuperat el dia 4 de gener de 2023. <http://rondalles.canpop.org/fitxa.php?id=1900>.
- Valor, Enric (1993). *Rondalles valencianes: Volum 4*. 1a edició. Tàndem Edicions.

VI. ANNEXOS

1. Rondalla de Don Joan de la Panarra, extreta de: Valor, Enric (1993). *Rondalles valencianes: Volum 4*. 1a edició. Tàndem Edicions.

Hem considerat adient afegir la rondalla de Don Joan de la Panarra com a annex, ja que l'hem extreta del llibre de *Rondalles valencianes*, i és més difícil accedir al llibre. Per aquest motiu, la resta de rondalles i llegendes no computen als annexos perquè estan extretes del web *Canpop*, i amb els enllaços que hem proporcionat a la bibliografia, s'hi pot accedir.

DON JOAN DE LA PANARRA

Scanned with CamScanner

Finestrat té moltes coses belles, una de les quals és el famós Puigcampana; una altra, el record d'un heroi, d'un heroi de la terra que hi va viure fa moltíssims anys: Don Joan de la Panarra.

Conten que era fill d'uns forners, els forners de Finestrat. Començà a fer-se fort caminant a culades per l'entrada de la fleca i menjant pa blanc i blanet.

Diuen que Joanet creixia més que de pressa i que ja des de menut es manifestà malcregut i malfaener.

Un dia va i li diu sa mare, Marieta de nom:

–Joanet, ja tens sis anys i has de començar a ajudar-nos. Mira, dugues aquesta panera de pans a cal vicari.

Joanet, només sentir-ho, es va fer negre, groc, verdenc...

I amb la seua veueta farfallosa respongué:

–No, no! No vull portar la “panarra”!

—Joanet!

—La “panarra” no! La “panarra” no!

Les dones que eren a comprar pa, esclafiren a riure, ho van contar en ses cases i d'allí en avant tots van començar a dir-li “Joanet de la Panarra”.

Als deu anys, guanyava a tots en presència, espenta i esparpellament, a parlar com un papagai i a pegar bascollades als xiquets de l'escola.

Complí els vint anys justament l'any de la pesta, d'aquella greu malaltia que es va emportar a la tomba els seus pares i molta més gent de la comarca. Joanet va plorar molt.

La gent, tanmateix, digué que potser els vells havien agafat la pesta de passar tantes suades entre el forn i la fleca i dels disgusts que els donava el fill, que era malfaener i vividor.

El cert és que el fadrí dilluns va soterrar el pare, divendres la mare, dissabte se'l va passar tot el dia plorant i esgarrapant-se, diumenge va descansar. I la setmana vinent va vendre la fleca i el forn, que eren als baixos de la casa, i ell es va quedar els alts per passar-hi la seua vida solitària.

—Amb açò que he tret —solia dir-se a mitja veu— menjaré i beuré quatre o cinc anys sense calfar-me la testerola. Després ja seré “don” Joan de la Panarra, i llavors els diners em vindran a les mans.

Es parlava amb tothom, però no tenia amics. Les vesprades que feia bo —quasi totes— passejava per fora del poble; a voltes, anava a la Vila i tot a veure de prop la mar.

El vestit de dol li realçava l'elegant figura, i les dones joves de Finestrat l'admiraven i se n'orguïen.

El dia de la Mare de Déu del Carme, tres anys després de la mort de sos pares, la vella Frejoana –que li feia les faenes casolanes– li havia amanit berenar, perquè ell tenia intenció d'anar-se'n tot sol prop d'una fonteta. Era vora un barranc; no corria el vent, i les mosques no li deixaven el bonítol en pau.

En una de tantes bracillades, per aïllar-les, va i li cau una molla de bonítol vora l'espardenya, i, damunt la molla, s'ajunten un pilot de mosques com no s'havia vist mai dels mais. Ell, tot colèric, diu:

–S'ha acabat!

I tirà amb tota la força del seu bras el tros de pa que encara li quedava. I es posà a riure.

Es reia com un boig, tant i tan fort, que van acudir-hi uns zagals que passaven pel barranc.

–Mireu, xiquets! –els digué–. ¡Mireu quina estesa! Compteu-les!

–Cent redones, senyor Joan –van dir amb tot respecte.

–Hala! Aneu al poble i conteu-lo...! Però espereu... Us ensenyaré una cançó.

I els va cantar la següent:

*Don Joan de la Panarra,
fill de Finestrat,*

*n'ha mort cent d'un colp
i res no li ha passat.*

Els xiquets, corejant la cançó, se'n van anar. I quin rebombori s'armà en el poble! Cent què? Cent mosques? Que van a ser mosques! ¡Eren falsos! Els xiquets augmentaven, mentien, creient-se quasi les seues mentides.

D'un poble a un altre, la notícia corregué com un llamp. I així fou com arribà la història al Regne de les Girones.

—Eren lladres. Cent lladres! ¡I els ha morts un cavaller que li diuen de la Panarra!

—D'una espasada ha tallat cent caps de lladre, un cavaller de Finestrat.

I a Finestrat tots s'avalotaren d'alegria i cridaven:

—Visca don Joan de la Panarra!

—Visca el fill del poble!

I ell va al llanterner i li mana fer un rètol per posar-se'l en el pit, on hi havia escrita la lletra de la cançó:

*Don Joan de la Panarra,
fill de Finestrat,
n'ha mort cent d'un colp
i res no li ha passat.*

Al cap de quinze dies, després de vendre la casa, comprar-se un cavall roig i fer-se un vestit de

viatge de cavaller, emprengué camí vora mar buscant el Regne de les Girones. I heus ací que, havent passat la gran serra de Bèrnia, se li va fer de nit i començà a sentir udolar els llops. Fins i tot el cavall renillava de por.

Al poc va veure no massa lluny una llumeneta: devia ser un mas. Cavalcà cap a la llum i per fi va fer cap en un edifici grandot i desmanegat. Tenia un aspecte sinistre tot i que era un hostal de camí.

Toc, toc, va trucar-hi don Joan.

—Qui és?

—Un cavaller que cerca posada.

S'entreobrí la porta i aparegué un criat.

—Passeu avant, senyor! —digué amb gran respecte.

El de la Panarra va passar avant; el criat es féu càrrec del cavall roig i don Joan entrà en una ampla cuina on hi havia molta gent tots rodant una gran taula i disposant-se a sopar.

Dos criats li prepararen una taula per a ell sol, en el racó més fresc de la cuina, i don Joan començà a sopar i li estranyà que en la taula gran regnàs tan gran silenci com regnava.

Per això va preguntar al mosso que el servia:

—¿Què passa ací, que tothom menja i beu i fa cara d'anar a un soterrar?

—És que no volem que s'enfade el Grandot de l'Hostal, el nostre amo.

—Però home... —que anava a comentar don Joan.

–Xxxut, mut, per favor! –l'interrompé el criat tot tremolós.

–Home! També és bo açò! Pagar i callar! ¿En quin poble s'ha vist?...

Dos homes de l'altra taula se li van acostar tots consirosos:

–Cavaller! Feu-nos la mercé de guardar silenci, perquè si no ho feu, eixirà el Grandot i ens farà pagar doble-. I prosseguí: –Per aquell balconet que hi ha allí, trau el cap i ens atemoritza a tots.

Don Joan mirà en la direcció que l'home assenyalava i veié un petit balcó que donava per dins al replanell d'una escala.

–M'estranya que tant d'home dret i fet s'esglaien només de veure'n un altre, per fort que puga ser –va retrucar don Joan–. Jo, ací on em veieu, n'he mort cent d'un colp i res no m'ha passat.

En això es va sentir una veuarra:

–¡Si baixe aquí baix, vos se tire com el peix marraix!

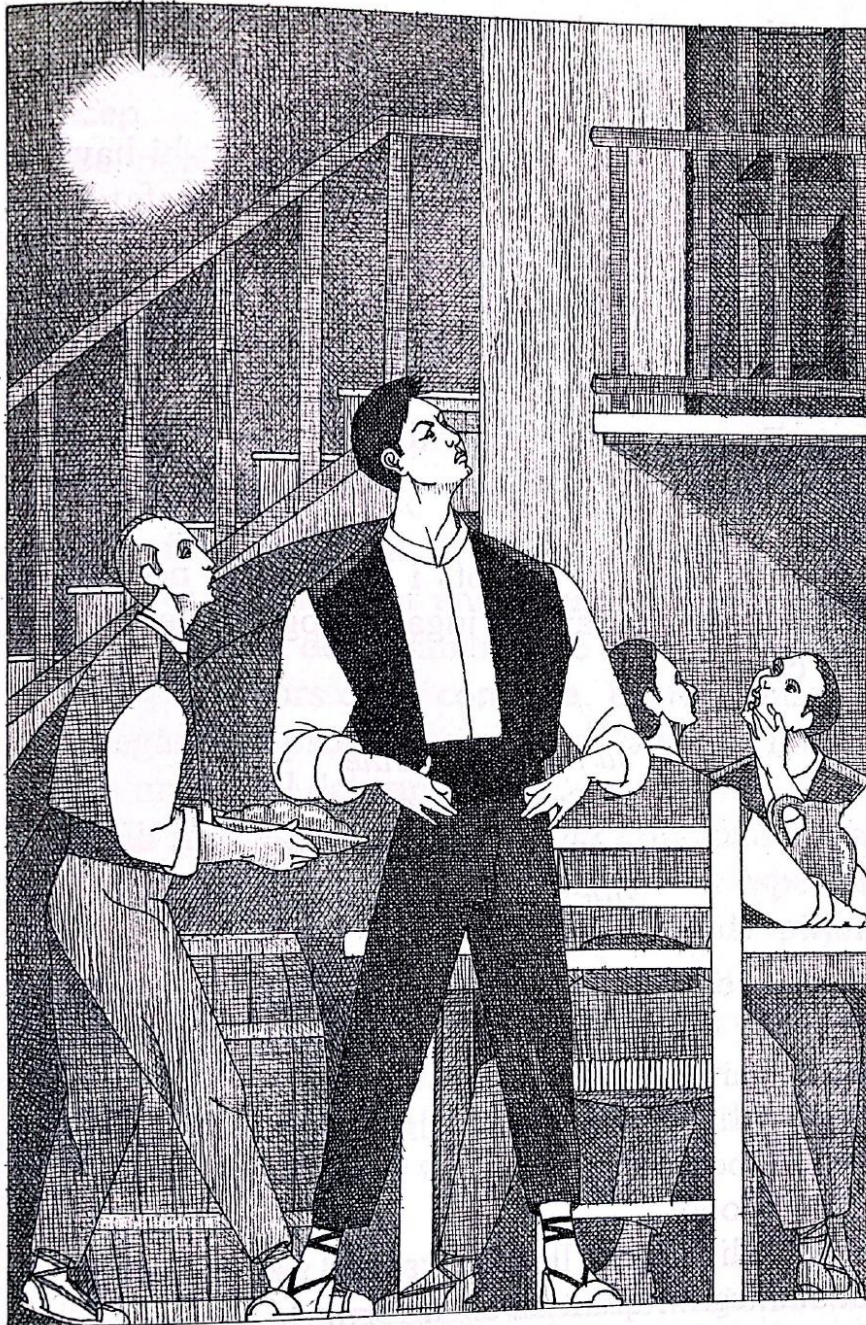
Silenci sepulcral. I, a l'instant, el de la Panarra pogué veure el Grandot, feréstec i horrorós, que començava de nou:

–Si baixe aquí baix...

–Vinga, baixa, ninot de mitjan quaresma! –tronà la veu de don Joan.

S'alçaren tots els sopadors. Déu meu! No es sentia ni el vol d'una mosca.

–Baixa, què esperes? –tornà a desafiar el de Finestrat.

Scanned with CamScanner

El Grandot el guaita amb uns ulls esbatanats i don Joan li diu:

–Bo! Si no baixes, pujaré jo per tu.

I en dos bots arribà al replanell on hi havia el balconet; al moment treia el Grandot agafat de les cames pel buit del balcó.

–Ací el teniu! –cridà el de la Panarra. I suspens en l'aire un nano horrorós. Les cames eren curtiues; el cossot, deforme i malforjat.

–Empomeu-lo! –va cridar don Joan. I els el va llançar amb compte de no estavellar-lo contra les dures lloses.

Fora d'alguns calbots i bocinades, no li feren cap mal i es posaren a jugar al rogle al seu voltant tot cantant:

*Ja no cobra doble
el Grandot malvat,
perquè ara és un nano
que ens convidarà.*

–Us convide, us convide! –feia el pobre nano. I va anar el vi a bondó, i el sarau i la tabola fins més avant de la mitjanit.

Per fi, el de Finestrat els va dir:

–Sabeu com em diuen?

–Noooo!

No li havien llegit el rètol, perquè ningú no sabia llegir. I quan ell els informà:

–Sóc don Joan de la Panarra! –tots començaren a victorejar-lo.

L'endemà de matí, don Joan va seguir el seu viatge, tot orgullós de ser qui era, como si fos un príncep.

De poble en poble, n'anava fent alguna que altra de les seues: esglaiant algun xarrador, ajudant el qui ho necessitava, socorrent alguna viuda. I sempre emparat en la fama que el precedia i en el rètol de llanda, molt pocs li volien cobrar els hostalatges.

A tot açò, en el Regne de les Girones, el rei Peroliant estava més que acovardit amb una gran serp que feia tota mena de morts i malifetes.

Així, que el rei féu anar quatre missatgers a cercar don Joan de la Panarra, de qui parlaven sovint els pobladors de la comarca. Un dels missatgers pegà molt prompte amb el cavaller de Finestrat en un hostal del camí.

D'allí a unes hores es presentà don Joan en la cort, i l'endemà el va rebre Peroliant en especial audiència. Aquest, que era malcarat i de pitjor caràcter, m'assenta don Joan al seu costat, li posa la mà damunt un genoll i li diu:

–Us done la meua filla en matrimoni, la princesa Retorina, si mateu la serp del castell d'Alcalà.

–Vegem-la! –salta el de la Panarra.

–Qui, la serp?

–No, la vostra filla, majestat.

Van portar al seu davant la princesa. Don Joan que la veu –ella era bonica de veritat–, s'alça d'un bot.

—Conforme, majestat. Demà de bon matí, si us sembla bé, me n'aniré al castell que dieu. Però m'heu de donar un glavi ample de quatre dits, en acer argentat.

Així es va fer. L'endemà, amb bones alforges d'abundosa vianda, al cint l'espasa curta o glavi, saltà dalt del cavall i emprengué el camí cap a les serres d'Alcalà.

Va cavalcar tot el sant dia sota un sol de plom, i al capvestre arribà a un estret de roca que vorejava un pantà. Seguint per una senda, trobà un home vell, cansat, que, al sentir anomenar la serp, l'informà tot assenyalant-li un punt en la llunyania:

—Allí tenim la serp d'Alcalà. Prop d'allí és el poble. De dia, ella corre per totes aquelles rodalies i menja moltons, pollastres, homes, dones i xiquets si n'agafa cap. De nit, es retira al castell. I la pitjor cosa és que set cavallers que han vingut abans que vós a adobar-ho, han estat devorats per la serp.

—Jo pense de matar-la demà —va dir tot decidit don Joan, i veient que l'home no sabia llegir afegí—: Sóc don Joan de la Panarra!

Llavors el vellet corregué cap a dins del poble precedint-lo i cridant:

—El nostre salvador! ¡Ha arribat el nostre salvador!

Me'l van hostatjar a la casa del batle, on li van donar un bon sopar i hi va venir molta gent a

acompanyar-lo a la vetlada i a fer-li preguntats, tots encuriosits davant tan valent personatge.

A la matinada, va emprendre el camí devers el deshabitat castell. Quan hi arriba, davalla del cavall, el nuga enmig del pinar que rodeja l'edifici, agafa el glavi i, a peu, s'acosta a la gran porta i sent dins uns roncs i uns esbufecs espantosos.

–Està dormint la guilopa! –que diu ell entre dents.

Quan el sol va traspuntar per damunt les serres de Gallinera, els roncs van parar. “Ja s’ha despertat”, va pensar don Joan. I, ben decidit, s’hi apropa i li para una trampa: quan començava a eixir del castell, es tanca el badall de la porta de colp i la serp queda cruelment atrapada pel coll, el cap fora i el llarg cos dins.

–Xiuuu, xiguirriu! –començà a xiular ella. I per dins del castell remenava la gegantina cua i pegava unes fuetades espantoses que es sentien de fora.

Passaren uns minuts, i, quan va quedar immòbil, don Joan s’hi va acostar corrents i li tallà el cap d’un sol colp de glavi.

L’endemà a la vesprada, mentre que al palau tots sestejaven, arriba a les seues oïdes un seguit de crits i avalots de gent.

–Diuen “visca!” –diu la princesa Retorina.

–Diuen “Panarra” –crida la reina amb ràbia, perquè no li agradava l’arrogància de don Joan.

Ixen tots al balcó i, des d’allí, veuen com don

Joan atura el cavall davant l'entrada principal del palau, descavalca lleuger i fa una reverència d'aquelles que ell sabia fer quan no tenia mandra.

—Senyor rei! —diu en veu ben alta—, ací teniu el cap de la serp d'Alcalà, tal com us tenia promés.

El rei, que era molt roïnot, pensa en aquell moment: “Ara ja ens ha mort la serp; cerquem la manera de no donar-li la filla”. Dissimula, però, i ell i tots els cortesans fan al de la Panarra la gran rebuda.

Don Joan estigué molts dies descansant al palau i esperant que s'acomplís el tracte que tenia fet amb Peroliant.

Una nit, en la cambra nupcial, diu la reina al seu marit:

—Què fareu, acabareu donant-li la nostra filla?

—A quin sant? ¿Jo donar la Retorina a un roder de Finestrat?...

—Però com fer-li front? El poble l'adora.

Decideixen que l'endemà, després d'obsequiar-lo, li diran que no li atorguen el premi mentre que no se sàpia de cert si la serp ha deixat cria. I així es féu.

A don Joan, al notari del rei i a cinc cortesans, els tocà d'anar a Alcalà i regirar el castell i tota la boscúria, i no hi van trobar cries de serp, ni rastre, ni tan sols de sargantana.

Tornaren i començaren de nou les festes i els saraus, i ell menjant i bevent com un marquès... però de la princesa ni un gra!

Un dia, dinant, don Joan es va haver de desvergonyar.

—¿No serà mai hora, rei Peroliant, de casar-me amb la princesa?

—Mireu, Panarra: conforme estic que us hi caseu perquè això vam pactar, però ara tinc una altra aflicció... És que en els prats on pastura l'eguada reial, baixa un cavall salvatge que ningú no sap d'on ve, comença a mossos i guitzes amb mares i poltres i me'n fa una estrossa.

Don Joan només preguntà quin era el lloc on s'esdevenien les malifetes.

—Més prop que on heu anat per la serp —informà Tòfol del Montgó, que era el principal conseller de Peroliant, i li explicà on era el lloc exacte.

—Bé —fa don Joan—, hi aniré. Però m'heu de donar tres grans pans de farina de blat i un bacallà sencer.

A la matinada eixia don Joan a cavall del seu corser i portant bona berena i tot el que havia demanat.

Quan arribà al lloc, lligà el seu cavall en el primer bosquet que trobà i ell se'n va pujar en la creuera d'un xop vell, on podia seure ben arrepapat i esperar els esdeveniments.

Just enfront hi havia una munió d'egües del ramat reial acompanyades dels seus poltres, tan enjogassats que feien goig de veure.

Al cap de mitja hora don Joan va observar un moviment de recel en alguna de les egües. Del

recel passaren a l'astorament i de l'astorament a la fugida. I don Joan va veure, per fi, el temible cavall salvatge. Era una bestiassa. Corria ja cap a una egua, i llavors cridà el cavaller:

–Eeeh, cavall! Ací!

L'animal alçà la superba testa, el guaità, pegà un bram horrorós i es precipità al galop cap al xop de don Joan. Aviat s'adonà que ni botant podia abastar-lo. Aleshores don Joan el va amoi-xar amb la seua veu:

–Bonic, bonic, animalet!

I li tirà un bocí de pa amb una penca de bacallà dins. La bestiota s'ho menja quasi sense mastegar, i vinga; don Joan, un altre tros de pa i una altra molla de bacallà. Al final se li feia una set que l'acorava; se'n va a una fondalada per on passava el riu i hi veu. Torna i don Joan ja li donava el pa de la seua mà. Total: que a mitjan vesprada ja l'havia domat. Llavors baixa del xop, li passa la mà pel llom... Res, com una ovella.

L'escena es repetí durant tres dies. El tercer dia a poca nit, don Joan li posa un cabestre i una ramalera i el mena al poblet, on descansaren un temps, i, a la setmana justa d'haver eixit del palau de les Girones, va fer la seua segona entrada triomfal en la ciutat.

Hi havia en aquell dia corregudes de joies, perquè era la festa dels anys de Retorina. Rei, reina i princesa les presidien de dalt d'un cadafal. De pedra es van quedar al veure'l, perquè ja el creien mort...

Aquella nit, ni el bon sopar ni els afalacs que li prodigaven, van poder fer callar el de la Panarra. Ja en la sobretaula, cridà fort:

–Vull casar-me amb la princesa Retorinaaaa!

–Perdoneu, don Joan, perdoneu... –que fa el rei amb una veu molla–. Mentre que vós estàveu matant la serp i domant el cavall feréstec, han aparegut per les muntanyes de la Safor una partida de bandits. Maten qui volen, roben qui troben i no deixen estaca en paret.

–Quants lladres hi ha?

–Potser n’hi ha més de vint. I només un home astut i valent com vós, pot acabar amb aquella colla de malvats –va resumir Peroliant.

Don Joan acota el cap i diu que hi anirà, però que, quan en tornarà, ja no podran ajornar-li ni una hora més el casament. Després va demanar que li preparassen el cavall feréstec.

De bon matí, després de descansar un poc, agafà l’animal domat i emprengué la marxa cap a la llunyana Safor.

Amb el bon trot d’aquella bèstia sanguina i forta, aviat arribà a una vila preciosíssima anomenada Forna de la Safor.

Directament se’n va a parlar amb el batle. El troba a sa casa. Es deia Tallamans i era un home jove, vigorós i simpàtic. El de la Panarra se li va donar a conèixer i tot foren compliments i exclamacions, perquè fins allí havia arribat també la seua fama.

El batle el féu passar, i tots dos s'assegueren en un pati fresc, sota un emparrat ple de raïm.

Don Joan li ho diu tot fil per randa, i Tallamans l'informa degudament dels costums dels bandolers, que eren, segur, vint-i-cinc.

—Heu de saber, don Joan, que a la Safor es puja per passos molt dificultosos i plens de perills. Us convé anar per la cara nord de la muntanya, i així sorprendreu els lladres. Un criat meu us acompanyarà fins a prop de la Vilallonga i us deixarà en el camí de pujada. Al capdamunt de la serra és on tenen la mallada els roders.

—Hi ha arbres? —preguntà don Joan.

—És clar que n'hi ha!

—Doncs si hi ha arbres, doneu els lladres per morts —afegí el cavaller.

L'endemà, a mitjan vesprada i disfressat de pastor amb unes robes que li havia proporcionat la dona de Tallamans, va eixir a peu i acompanyat d'un criat del batle, conforme havien quedat.

Arribat un moment, el xicot digué:

—Ací és, cavaller, el començament de la senda. No sé si us hi entendreu.

—Ja ho crec —féu don Joan—. A més, no tinc cap pressa. Amb arribar al cim abans de fer-se de dia, ja n'hi ha prou.

—Doncs adéu i sort! —s'acomiadà el fadrí.

Don Joan l'emprengué per la senda i continuà pujant a pas de rabosa tota la santa nit, i va aconseguir coronar el cim altíssim quan encara era

fosc. I com que no podia distingir allò en detall mentre que no es fes ben de dia, es va amagar darrere una gran mata i esperà.

Amb les primeres llums anà descobrint com el pla era sobradament ample perquè hi fessen mallada els vint-i-cinc roders. Hi havia grans arbres; sobretot, no gaire lluny d'on es trobava ell, s'alçava una corpulenta alzina. Davall l'alzina, don Joan pogué veure grossos cantals mascarats que devien ser on ells guisaven.

"No està mal col·locada aquesta alzina", va pensar don Joan. "Allí estaré ben amagat i ben prop de tots ells."

Quan va eixir el sol, avançà pel campament i ho escorcollà tot sense tocar-ne res. Després anà a guaitar en totes direccions: no s'hi albirava ànima vivent. Així, el de la Panarra tingué temps de descansar, pensar i, sobretot, de triar una butxacada de cinquetes i un bon serró de cabotetes punxoses.

Se'n pujà a l'alzina i allí dinà pa i companatge. Després, pacientment, esperà llargues hores, ben amagat en l'espés fullam.

Quan arribaren els lladres, s'armà la gran batalla: crits, renecs, riallades. Ells, és clar, en tan gran desert, cridaven i xarraven amb tota llibertat.

Comentant els fets esgarrifosos d'aquell dia, anaven deixant-se caure damunt l'herba; els uns portaven braçats de llenya per a fer foc i coure el sopar; d'altres es posaven a matar pollastres...

—Dona'm la bóta —xisclava un que era tort. I aparegueren les bótes de vi.

El que semblava ser el capità, home jove i ben-carat però d'ulls sanguinaris, tragué un saquet ple de monedes d'or i exclamà triomfal:

—El tresor de Fornà! A la nit el repartirem.

I abocà totes les monedes damunt la seua manta estesa sobre l'herba; els ulls dels seus companys relluïren d'avarícia.

Arribà l'hora de sopar i s'assegueren tots en rogles quasi davall mateix de l'alzina on hi havia don Joan amagat. A mitjan sopar, els ànims, amb tant de vi, s'havien calfat i es manifestaven a crits les simpaties i les antipaties: es cridaven, s'insultaven, renegaven.

Llavors don Joan tragué una cinqueta molt petita, molt petita, la llançà al que hi havia a la vora del capità i pegà justament a aquest en l'orella.

—Ah, m'has pegat un garguilot! —bramà, i pegà galtada al lladre que tenia al costat.

Don Joan tirà unes cinquetes més i un grapat de punxes per damunt del cap dels lladres, i l'efecte va ser fulminant.

—Qui m'ha pegat?

—Qui em tira punxes?

—Jas, galtada!

Tots calents de vi, comencen un rebombori de crits i d'insults, i d'allí passen aviat a les punyades i a les coltellades i es van despatxant els uns als altres cap a l'altre món en poc més que canta un gall.

Don Joan, dalt de l'arbre, mut, quietet, ben amagat!

A la mitjanit, els uns morts, els altres ferits o mig borrarxos, tots els lladres van quedar estesos en el pla. I quan es van calmar els planys, don Joan baixà, i, un per un, els va tallar el cap a tots, vius i morts. Fet això, agafà el saquet de monedes robades i l'amagà fora del pla en un badall de penya, que tapà amb un parell d'argelagues.

Quan es féu de dia, començà la baixada. A l'arribar a Forna, anà a casa de Tallamans i li contà el succeït. Aquest li explicà que mentre ell i el criat feien el camí d'anada, la colla havia saquejat el poble.

Aquell dia feren gran festa i obsequiaren bona cosa don Joan. I, l'endemà, Tallamans, dos guardes i alguns veïns acompanyaren el cavaller al capdamunt de la Safor, on entre tots soterraren els morts, carregaren els diners i els vint-i-cinc caps i se'n tornaren.

A la vila feren un gran comiat a don Joan quan isqué cap al palau de les Girones en el seu cavall i un mul carregat amb els caps dels lladres. Don Joan no anava massa content, perquè, al capdavant, tanta mort i tanta sang l'havien horroritzat.

Per fi es presentà en el palau, on la seua entrada fou més sensacional que les dues anteriors. Els caps dels lladres foren exposats per dos dies a la vista de la gent i després soterrats.

El rei hostatjà de nou l'heroi, i, a la nit, en el

gran sopar, el cavaller de Finestrat plantejà el pagament convingut o siga el casori.

Però només digué allò, es va veure rodejat per les espases de tots els cortesans, que s'havien alçat com un sol home contra ell.

Llavors tronà la veu del cavaller:

—Senyor, no sou el rei Peroliant de les Girones. ¡D'avui en avant escamparé pertot que sou el rei Perol de les Poques Vergonyes!

—Don Joan —cridà el rei aporegat—, ¿què haig de fer jo si la princesa Retorina no us vol per marit? Si renunciieu al matrimoni... jo us podria recompensar...

—Jo tampoc no la vull, la vostra filla. Ara, ni per tota la corona de les Girones m'hi casaria, perquè no m'agradeu per sogre, poca-paraula!

El rei passà per alt els insults, perquè veia el cel obert. I Tòfol del Montgó tragué un saquet de monedes d'or i el donà al cavaller.

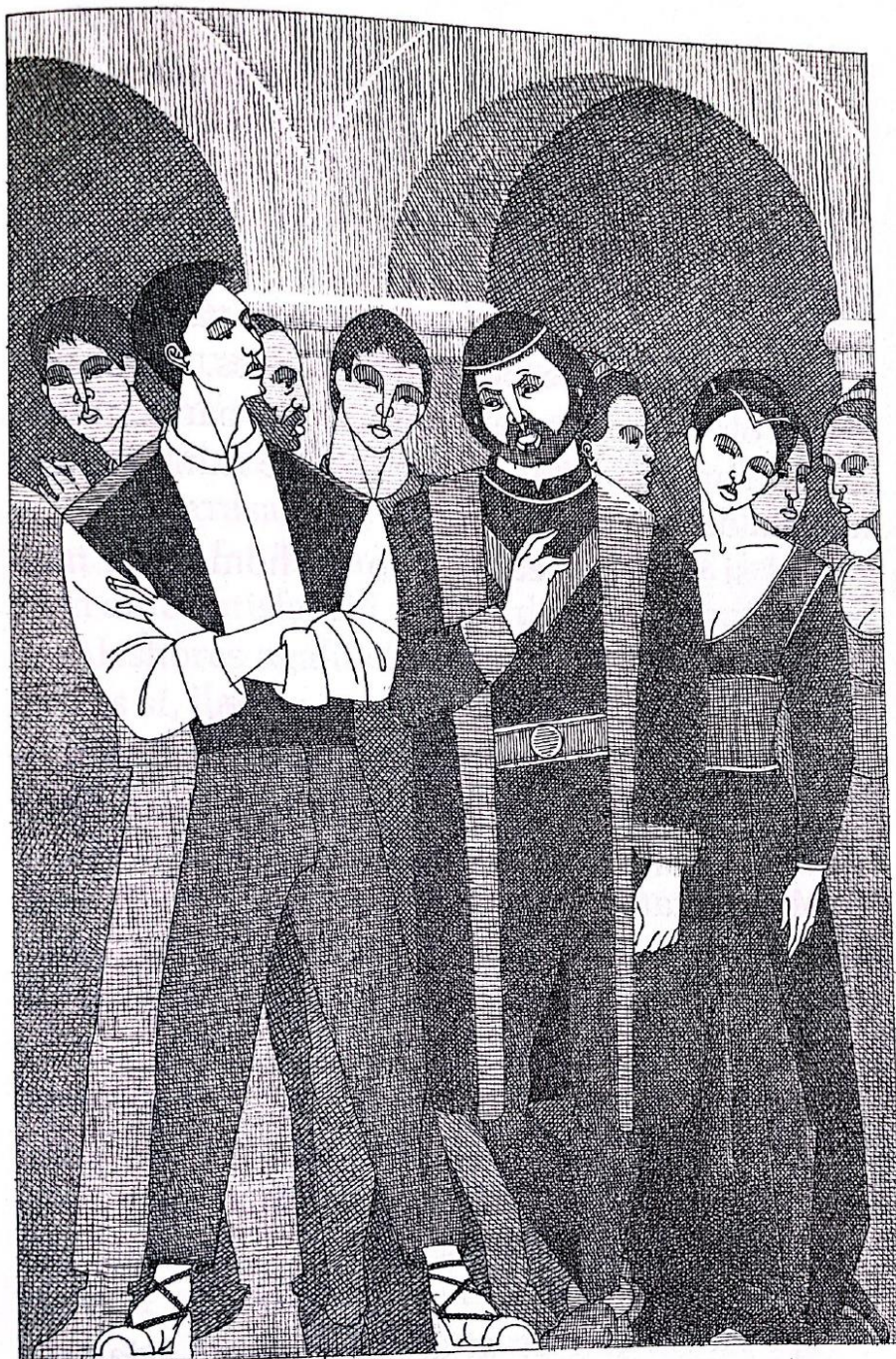
Després, seriós i digne, don Joan digué:

—Amb el permís de vostra majestat, passaré aquesta nit en el palau, puix que estic mort de cansament.

—Concedit! —va dir el rei, ben meravellat del valor d'aquell home.

Don Joan es retirà en el seu dormitori i la nit se la va passar cavil·lant. L'endemà, de bon matí, buscà el rei i li digué:

—Majestat, he tingut un somni, un somni profètic, perquè se m'ha aparegut sant Bonaveritat.

Scanned with CamScanner

—Quin?

—He somiat que, en el terme d'Ondara, s'han rebentat les gerres del marquès i baixen pel riu trenta mil arroves d'oli.

—I què hem de fer? —preguntà l'albercoc, que també era molt avariciós.

—Jo, de vós, majestat, faria una parada en el riu sec, allí on les ribes són més altes. Quan arribarà l'oli, s'hi dipositarà com en un pantà, tota la brutesa anirà a fons i tindreu oli de franc per tota la resta del vostre regnat.

—¿I si vénen a reclamar-lo els homes del marquès?

—Els tal·leu el cap.

—Fet! —concloué el rei tot contentó.

Després, cap a les onze del matí, el cavaller de la Panarra s'acomiadà de tots i, amb el seu corser roig, deixà aquella cort d'hipòcrites i mentiders.

Mentrestant, uns agutzils llegien un ban amb el qual convocaven tots els ciutadans a fer en poques hores una presa en el riu sec més avall del palau.

L'endemà en la vesprada va quedar bastida la presa. En la cobdícia que els engegava, no paraven esment que el nivell de coronament de la presa quedava bastant més alt que el palau. ¡Ni van caure d'amidar-ho!

Aquella nit tots es gitaren baldats i aviat s'adormiren sentint quasi aquella oloreta picant, dolça alhora, de l'oli de la bona terra.

Don Joan no se n'anà cap a Finestrat, sinó en direcció contrària fins trobar el punt del curs del riu on hi havia la presa del pantà de les serres d'Alcalà. Ajudant-se del seu gran enginy i d'un perpal que col·locà a tall de palanca, aconseguí d'obrir una paleta de la presa, i a l'acte... Xxxxxuuuuu! El cavaller es va esborronar. ¡Quin bram d'aigua! L'aigua del pantà baixava com una tromba i aviat va omplir de gom a gom el riu sec, i avançà rabent cap al llunyà palau de les Girones.

—Ara arrasará el palau si l'avariciós de Peroliant hi ha fet fer la parada ben alta —es deia don Joan amb satisfacció i remordiment alhora.

Aleshores agafà el cavall, el muntà d'un bot, i, llavors sí, llavors se n'anà al galop cap a Finestrat.

Als tres dies va arribar al seu poble, vestit de paisà i sense el rètol de llanda.

Quan se n'assabentà la gent, tothom volgué fer festa, però no se'n féu perquè don Joan no en tenia gana. La feta dels lladres l'havia impressionat moltíssim i ara encara tenia el cor en un pesic per allò que s'hagués pogut esdevenir al palau de Peroliant.

El cinqué dia d'estada a Finestrat, arribà la mala nova que una riuada impetuosa havia arrancat de soca i arrel el palau de les Girones amb tota la seua gent. De la ciutat, deien que no n'havia tocat res, però que, de la cort, no se n'havia salvat ni el gatet de la princesa.

L'endemà de saber-se la cruel notícia, don Joan

2. Tríptic de la ruta literària

UNA MARINA BAIXA DE LLEGENDA

Ruta literària per la Vila Joiosa, Finestrat i Benidorm

MARIA JOSÉ ALEMANY
JUANSÀ CESTER
ISABEL SELLÉS
PAULA MARTÍ

IMPORTANT

Caldrà anar ben equipats: sabates esportives i roba còmoda, motxila amb aigua, gorra i un entrepà per a esmorzar.

DIA 1: LA VILA JOIOSA

- *L'olivera grossa*
- *La roca encantada*

DIA 2: FINESTRAT

- *Don Joan de la Panarra*
- *El gegant del Puig Campana i l'illa de Benidorm*

UNA MARINA BAIXA DE LLEGENDA

DIA 3: BENIDORM

- *El gegant del Puig Campana i l'illa de Benidorm*
- *El dofí i l'esparralonet*

